

Anul 1912:

Filologul G. Alexici¹ (1864-1936), pe atunci profesor la Academia Comercială din Budapesta, publică în "Revista pentru istorie, arheologie și filologie", ce apărea la București, studiul: "Material de limbă în Codicele de Petrova". Rezultat al explorărilor sale efectuate în colecția de manuscrise a Bibliotecii Gimnaziului Calvin din Cluj, studiul se oprește asupra unor texte de limbă română cuprinse în manuscrisul numit "Codicele de Petrova" (Petrovay Codex) după autorul și locul în care a fost scris, în secolul al XVII-lea.

Dacă Maramureșul este recunoscut drept locul în care s-au zămislit primele slove în limba noastră, mai puțin este cunoscut faptul ca de pe acest vechi tărâm românesc ni s-a păstrat una din primele notații de poezie populară românească, datorită maramureșeanului Nicolae Petrovay.

În cadrul "Codicelui de Petrova" care conține cântece istorice maghiare din secolul al XVI-lea și XVIII-lea, pe foaia nr. 135 se găsesc scrise în limba română, cu caractere latine și ortografie maghiară: o poezie de dragoste, rugăciunea "Tatăl Nostru" și un fragment de poezie populară.

După G. Alexici poezia de dragoste intitulată: "Cântec românesc de dragoste scris" este o poezie cultă, tradusă în românește după originalul maghiar "Cantio de amore", aparținând poetului Balasa Balint, cunoscut inițial în Codicele Matray și în cartea de cântece Vászárhelyi.

Fragmentul de poezie populară care urmează după "Tatăl nostru" ("Oczinasile Rumst") însă ca lexic și măsură, de poezia de dragoste, fapt pentru care G. Alexici l-a considerat de factură populară.

Transcris cu ortografia actuală fragmentul menționat este următorul:

"Ci-unde-ți cat în față
 Fată dalbeneată
 Inima mă învață
 Cum să-ț fac viață
 Sară dimineată."

Pe aceeași foaie se găsește însemnarea: "În Petrova die 18 Mensis Octobris 1672", care permite datarea exactă a textului, astfel că fragmentul citat poate fi socotit drept una din primele mențiuni documentare de literatură românească de factură populară, după notațiile făcute de călugărul Ion Caioni² (1629-1687).

Codicele de Petrova a fost scris în întregime de un singur om care este, după mai multe notații, ca cea de pe foaia 134-b: "Nicolaus Petrovay Ano 1671 die 4-ta Aprilis" G. Alexici a reușit să-l identifice pe N. Petrovay ca fiu al primpretorului St. Petrovay. Identificarea i-a fost posibilă datorită unui articol publicat în anul 1897 de unul din urmașii lui N. Petrovay (G. Petrovay- arhivar al fostului comitat Maramureș) în revista heraldico-genealogică maghiară "Turul". Potrivit arborelui genealogic din pomenita revistă cel care a scris codicele de Petrova a trăit aproximativ între anii: 1650-1723, fiind amintit în mod sigur în anul 1685 ca asesor la Tabla Comitatusă (Tribunalul comitatului). Având în vedere anii în care a fost scris codicele (1671-1723) rezultă că N. Petrovay avea pe atunci 22-24 de ani.

Observațiile efectuate asupra Codicelui de Petrova de I. Mușlea⁴ au confirmat factura cultă a poeziei de dragoste și caracterul ei de traducere, fragmentul de poezie populară fiind considerat însă ca o

continuare a acestuia. Astfel, I. Mușlea arată că: "În ce privește poezia lirică, precizăm că Gheorghe Alexici amintește de un cântec popular dintr-un caiet de la 1671, notat de un nobil maramureșean. El există într-adevăr, dar e vorba mai degrabă de un cântec cult, în manieră populară"; pe care îl consideră drept un "madrigal rustic". După ce reproduce în întregime fragmentul de poezie populară, I. Mușlea arată că două dintre versuri - mai bine zis cuvintele din ele - și anume: "Fată dalbeneață" și respectiv: "Sară-dimineață" se regăsesc într-o formă apropiată în colecția de poezii populare românești, datând din anul 1838, a lui Nicolae Pauleți (1816-1848) din Roșia de Secaș (din apropierea Blajului).

"Cu toate acestea - continuă I. Mușlea - nu putem considera cântecul ca autentic popular, ci ca un text cu elemente din popor."

Strofele din colecția Pauleți¹ în care apar versurile ce prezintă asemănări cu cele din fragmentul de poezie populară din Codicele de Petrova, sunt după I. Mușlea, următoarele:

97

"Mă miram ce mie-mi place:
gura de fată bărnace
Dară de cea albeneață
spuiu drept că nu mi-i greață!"

117

"Știi tu, mândro, ce Ț-am spus
az-vară, prin pruni în sus
să nu-mi ții cărările,
sara, diminețile."

Aceste asemănări, menționate chiar de I. Mușlea și în special faptul că fragmentul este foarte bine individualizat în cadrul Codicelui de Petrova, fiind despărțit de poezia cultă tradusă în românește, de rugăciunea Tatăl Nostru, pledează pentru considerarea lui drept o poezie de factură populară așa cum l-a socotit inițial G. Alexici. Strofa de poezie populară se deosebește, așa după cum am arătat, de cântecul de dragoste cult de proveniență cavalierească prin ritm, măsură și versificație în general, care are o structură rudimentară, nefiind prelucrată poetic în maniera poeziei culte.

Dealtfel, chiar în cazul în care se acceptă ipoteza lui I. Mușlea privind caracterul de poezie cultă în manieră populară a fragmentului din codice, aceasta ar reprezenta una din primele încercări de prelucrare cultă a poeziei populare românești deci, una din mențiunile indirecte asupra acesteia.

Fragmentului de poezie populară din Codicele de Petrova îi revine, în acest context, un loc de seamă în istoria folclorului literar românesc.

Pe de altă parte, cele trei texte românești (cântecul de dragoste, Tatăl Nostru și fragmentul de poezie populară) reprezintă una din primele mărturii păstrate privind scrierea limbii noastre cu caractere latine.

¹ "Minerva - Enciclopedie Română". Articolul: "Alexici G.", pag. 45, Cluj 1930 și I. Datcu și S.C. Stroescu:

"Dicționarul", București, 1979, pag.45-46.

² Alexici G.: "Material de limbă în Codicele de Petrova", Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol.XIII, pag.281, București 1912.

³ Pop Mihai: "Folclorul literar românesc. Vechi atestări istorice, genuri și specii", în volumul: "istoria literaturii române", vol. I, Editura Academiei, București 1964, pag.14.

⁴ Mușlea I.: "Studiu introductiv", la Colecția Pauleți, ed. 1962.

⁵ "Cântări și strigături românești, de cari cântă fetele și ficiorii jucând, scrise de Nicolae Pauleți în roșia, în anul 1838." Ediție critică I. Mușlea, Editura Academiei, București, 1962.